

Stora leverflundran på uppgång i västra Sverige

Den pågående klimatförändringen har gett ett varmare och blötare klimat i Västsverige. Det kan också påverka parasittrycket på våra betesdjur. De senaste åren har en ökning av leverskador orsakade av den stora leverflundran noterats i samband med slakt. Det pågår forskning och Länsstyrelsen följer utvecklingen.

Den stora leverflundran är en inälvparasit som har funnits länge i Sverige. Under de senaste åren har den ökat, särskilt i södra och västra Sverige. Vi ser den främst hos våra får och nötkreatur, men alla betesdjur kan drabbas. Parasiten är beroende av både ett betesdjur och en snäcka för att föröka sig. Snäckorna, vanligen amfibisk dammsnäcka, är mycket vanlig i hela länet i alla typer av fuktiga och blöta marker.

Kraftig uppgång

Det finns stora lokala variationer men sammanställd slaktstatistik för Västra Götalands län visar en ökning av leverskador från stora leverflundran. På till

exempel nöt har den ökat från 8 till 17 procent på tre år. En ökning finns också hos andra djurgrupper. Den stora leverflundran finns idag på en fjärdedel av landets mjölkobesättningar.

Har mina djur stora leverflundran?

Titta efter anmärkningar från slakteriet. Kod 79/80 betyder att djurets lever är angripen av stora leverflundran. Kod 83/84, parasitära leverskador, kan bero på äldre skador orsakade av stora leverflundran eller av den lilla leverflundran. Även dynt av bandmask kan ge leverskador - det faller in under kod 83/84. Du kan också ta träckprov för analys. Tänk på att det tar tid innan djuren hunnit utveckla leverskador eller parasitagg i träcken. Parasitagg finns i träcken tidigast 8 veckor efter det att djuren blivit smittade. Ett alternativ är att en veterinär tar blodprov, för att se om djuret har antikroppar mot parasiten. Detta kan vara en bra metod för att upptäcka smittan tidigt, redan tre till fyra veckor efter att djuret smittats. Metoden fungerar dock inte på unga diande djur. Du kan också låta obducera djur som dött.

Foto: Erik Linnarsson

Foto: Peder Hedberg-Fält

- Har du större areal permanenta betesmarker? Fundera på om delar är körbara och om du kan slå och skörda där maskinellt. Genom att inte ha djur på det betet på försommaren, får du ett efterbete med låg smittrisk och bra näringsvärde.
- Om du har större arealer naturbetesmark, fundera på om delar är maskinellt möjliga att lägga om till slätteräng med skörd efter 15 juli följt av efterbete. Att alternera skörd och bete mellan markerna ger ett lågt smittryck.
- Ett sent betespåsläpp, som i juli månad, är också ett alternativ. Då blir det svårt för äggen att hinna utvecklas till smittsamma larver. Sent betespåsläpp kan vara svårt att få att fungera på högproduktiva marker som till exempel strandbetesmarker. Antal dagar djuren behöver för att beta av skiftet är en viktig faktor vid sent betespåsläpp, liksom val av djurkategori.

Ekonomisk inverkan på produktionen

Friska djur och ersättning för miljöinsatser som bete är en förutsättning för många företag med betesdjur. Den stora leverflundran innebär kostnader för lägre tillväxt, lägre mjölkproduktion, leverkassationer vid slakt och i vissa fall dödsfall. Avmaskningsmedel och arbete i samband med avmaskning är andra kostnader. Att inte utnyttja tillgängliga betesresurser eller att inte klara skötseln av naturbetesmark och förlora EU-ersättningar innebär förlorad inkomst.

En parasit att planera för

Ta reda på vad du har för parasiter i din besättning. Med uthållighet och en gårdsanpassad strategi, kan du i stor utsträckning förhindra produktionsstörning och sjukdom. Men det är mycket svårt att bli helt fri från smitta när man väl fått in den. Att betesplanera, att växla mellan olika djurslag och att beta och fällindela med utgångspunkt från stora leverflundrans livcykel, har även en effekt på andra parasiter. Dessutom ger det ett bättre betesutnyttjande, vilket i sin tur ger en god tillväxt både för djuren och på betet. Det innebär också en variation som ger bra naturvårdsnytta. Det finns många argument för att se över sin betesplanering och strategi för inälvparasiter.

▲ Karin Persson, Pär Ljungqvist och Annelie Carlsson från Landsbygd samt Ulf Lövdahl från Veterinär och djurskydd. I gruppen ingår även Peder Hedberg-Fält från Naturvård.

Informationsbladet finansierats inom KLOKA - Klimatanpassning och kompetensutveckling inom areella näringarna. Det är en del av Länsstyrelsens klimatanpassningsarbete.

Foto: Maja-Lena Främling

Mina djur har inte den stora leverflundran

Se då till att hålla besättningen fortsatt fri. Kontrollera om de djur du köper in till besättningen bär på parasiten. Vet du att djuren är infekterade eller om du misstänker det, är det viktigt att behandla dem under karantänstiden, innan de släpps ut på bete. Att ha som regel att sätta inköpta djur i ett karantänsutrymme under två till fyra veckor, åtskilda från gårdens övriga djur, är alltid en god regel oavsett om du misstänker stora leverflundran eller inte. Prata med veterinär om lämplig behandling och karantänstid, innan betesläpp. Ordna så att det är lätt att byta skor och skyddskläder vid in- och utpassage ur karantänen. Där bör också finnas tillgång till tvätt med tvål och varmt vatten, pappershanduker samt handdesinfektionsmedel.

Mina djur har den stora leverflundran, vad kan jag göra?

Har du redan fått in smittan i besättningen är det viktigt att du jobbar med avmaskning och förebyggande betesplanering. Målet är att minska risken för att nya djur smittas, minska smittan till betet och att begränsa smittrycket för djuren. Rådgör med din veterinär och rådgivare med fokus på betesrådgivning för en samlad och gårdsanpassad strategi. Om du har stor leverflundra i din besättning, tala om det när du säljer djur till andra, så rätt åtgärder kan sättas in i tid.

Vanliga symptom

Symptom beror på skador i levern och ses oftast under hösten eller ännu senare på året. Det kan till exempel vara avmagring, nedsatt aptit, blodbrist, minskad mjölkproduktion och sämre tillväxt. Nöt- kreatur, som är mindre känsliga än får, kan ha en

låg infektionsnivå utan sjukdomstecken. Får kan vid hög infektionsnivå till och med avlida, vilket har förekommit bland högdräktiga tackor.

Betesdjur i alla åldrar kan få parasiten. Det är också bra att veta att djur som fått parasiten inte blir immuna.

Vad är stora leverflundran?

Leverflundrans ägg sprids ut på betet med betesdjurens gödsel. Parasitäggen kläcks efter två till fyra veckor och infekterar snäckor. Snäckan är vanlig i alla typer av fuktiga och blöta marker. Den klarar långa torkperioder genom att gräva ned sig. Därför kan den finnas i mark som är tillfälligt översvämmad, till exempel i kanten av ett åkerdike eller på sämre dränerad åkermark. Däremot trivs inte snäckan på djupt vatten och inte heller i saltvatten.

I snäckan utvecklas parasiten till larver. När den infektionsdugliga larven lämnar snäckan, fäster den på grässtrån och blad, som sedan betas. Larven söker sig från tarmen till betesdjurets lever. Där utvecklas larven till vuxen flundra som utsöndrar ägg till betesdjurets tarm och cirkeln är slut.

Flundran utvecklas långsamt

Det tar minst åtta veckor och upp till flera månader innan larven är infektionsduglig efter det att äggen spridits på betet. Det krävs både fukt och värme, minst 10 grader, för att den ska börja utvecklas. Högst risk för att betesdjuren ska smittas är det under sensommaren och höst. I takt med att klimatet förändras, vintrarna bli mildare och vårarna varmare och blötare, finns det risk för smitta redan på försommaren.

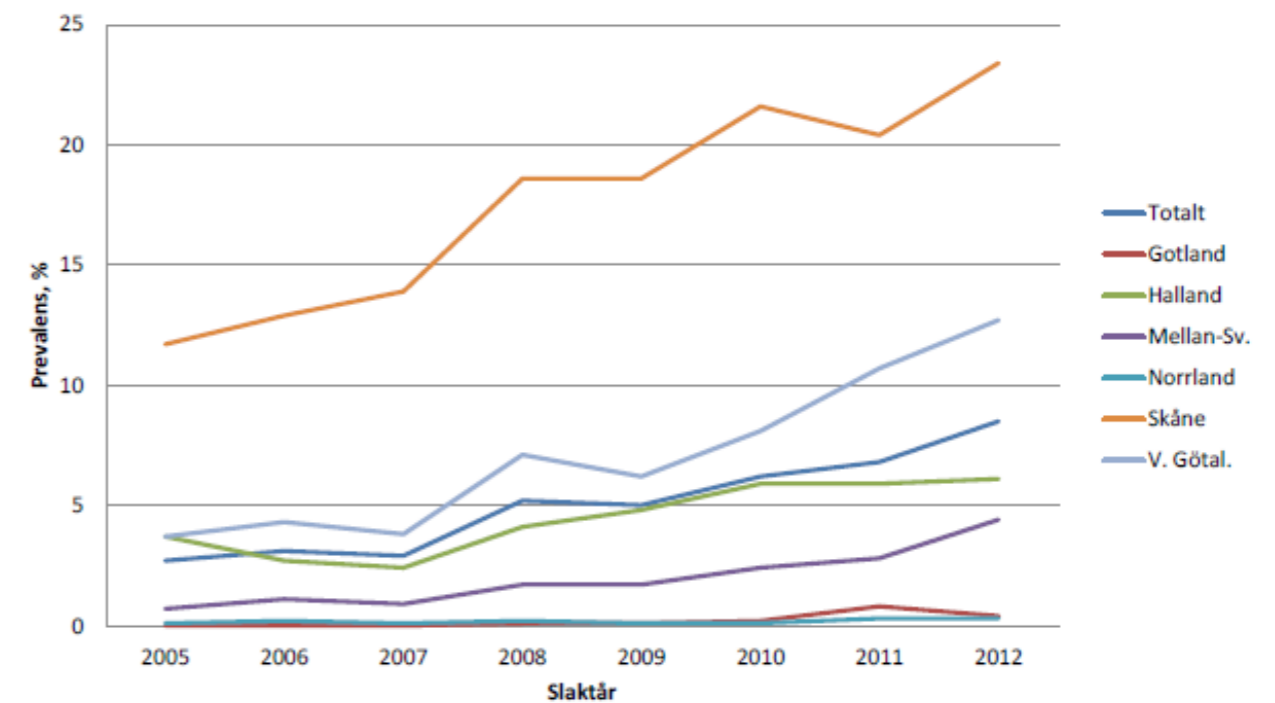
Övervintring i förändrat klimat

Stora leverflundran övervintrar främst i infekterade, obehandlade betesdjur. En viss övervintring kan med ett mildt klimat ske i snäckor på betet. Med en följande varm vår, kan det från infekterade snäckor utvecklas infektionsdugliga larver på betet, redan på

Foto: Karin Hante

Prevalens, Stora leverflundran (kod 79/80) Kor

försommaren. Detta är dokumenterat på två infekterade färbesättningar, efter den milda vintern och varma våren 2012.

Kan jag avmaska mot leverflundran?

Om dina djur uppvisar symptom, rådgör med din veterinär om avmaskning av djuren. Många av de vanligaste preparaten som används mot magtarmparasiter har ingen effekt mot den stora leverflundran. De receptbelagda preparaten mot stora leverflundran är effektiva under olika delar av året. För att få en bra effekt av behandlingen måste rätt avmaskningsmedel användas på rätt sätt och vid rätt tidpunkt.

Med antiparasitär behandling riskerar man alltid att parasiten utvecklar resistens mot de använda läkemedlen. Internationellt finns på sina håll omfattande djurhälsoproblem beskrivna orsakade av stora leverflundran. Det har där lett till ökad användning av avmaskningsmedel som i sin tur har inneburit en ökning av resistensutvecklingen.

Det finns idag inte något avmaskningsmedel som är godkänt för mjölkkor, dräktiga mjölkkraskvigor, mjölkfår eller mjölkgetter. Det finns dock licenspreparat att tillgå som den förskrivande veterinären via sitt apotek kan söka licens för.

Observera att många av de preparat som är verksamma mot stora leverflundran är behäftade med lång karenstid (28-58 dagar för konventionella besättningar) för slakt.

Planera betesperioden för att minska problemen

En bra strategi för betesplanering och parasitbekämpning måste anpassas efter din gårds förutseende. Det som måste vägas in är till exempel djurslag, smittläge, möjligheter till olika typer av bete på åker och betesmarker samt olika gruppers näringsbehov.

Den främsta orsaken till högt smittryck på betet är att infekterade betesdjur vid betesläpp börjar gödsla marken med parasitägg av stor leverflundra. Om du har leverflundra i din besättning, planera för ett lågt smittryck, så att betet kan användas långsiktigt. Här följer några tänkbara åtgärder i en strategi för lågt smittryck i besättning med leverflundra.

- Fällindela och flytta djuren efter hand. De marker där djuren gödslar ut ägg tidigt på säsongen kommer ha ett högre smittryck sent på säsongen. Där kan du släppa djur som är mindre känsliga till exempel de djur du skickar till slakt under hösten och vintern eller vuxna hästar.
- Under sensommaren kan du flytta känsliga djurgrupper till torra betesmarker eller till återväxt på väl-dränerad åkervall utan diken.
- Beten med lågt smittryck kan du få om du avmaskar djuren under stallperioden. Då sprider betydligt färre parasitägg från betesläpp. Om skiftet är obetat ett år ger det ett mycket lågt smittryck, men eftersom det finns vilda betesdjur försvinner inte den stora leverflundran.